

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ МЕДИЧНУ ТА ТЕХНІЧНУ ОСВІТУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

INVESTIGATION OF STUDENTS RECEIVING MEDICAL AND TECHNICAL EDUCATION QUALITY OF LIFE INDICATORS DURING THE PANDEMIC

Стаття присвячена висвітленню результатів емпіричного дослідження показників якості життя студентів, які отримують медичну та технічну освіту в умовах пандемії.

Здійснено теоретичний аналіз останніх наукових публікацій, які розкривають сучасні тенденції реагування студентів закладів вищої освіти на запровадження соціальних обмежень та зміни ситуації навчально-професійної діяльності в умовах пандемії. Узагальнено, що соціально-економічні та організаційно-дидактичні зміни під час пандемії ускладнюють життя студентів, призводячи до порушення системи спілкування, появи тривоги за свій стан здоров'я, депресивних проявів, незадоволення своїм становищем.

Емпіричне дослідження дозволило охопити 120 студентів Полтавського державного медичного університету та 120 досліджуваних національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», які навчаються на 3-4 курсах. Для діагностики особливостей показників здоров'я студентів різних спеціальностей та оцінки якості їх життя використані методики оцінки рівня задоволеності якістю життя (за Н.Є. Водоп'яною) та методика самооцінки фізичного, психічного і соціального здоров'я (за С.С. Степановим).

Представлені результати емпіричного дослідження засвідчили, що студенти-медики характеризуються більш високими показниками якості життя, особистими досягненнями, мають більш позитивні стосунки з близькими людьми, підтримку та здатність до емоційної саморегуляції. Вони мають вищі показники емоційного благополуччя та соціального здоров'я. Це відповідає специфіці їх майбутньої професійної діяльності, де важлива комунікація з пацієнтом та наявна готовність до функціонування в умовах соціальних обмежень та постійного ризику зараження.

Натомість, студенти технічних спеціальностей характеризуються нижчими показниками якості життя, зниженим рівнем соціального здоров'я та емоційного благополуччя. Студенти технічних спеціальностей менш благополучні в комунікації та емоційному реагуванні на ситуацію пандемії, що обумовлено їх віддаленістю від проблематики здоров'я та відсутністю психологічної готовності до діяльності в таких умовах.

Ключові слова: якість життя, фізичне здоров'я, соціальне здоров'я студентів-медиків,

емоційне благополуччя студентів, індекс якості життя студентів-медиків, комунікація студентів-медиків, пандемія.

The article is devoted to highlighting the results of an empirical study of students receiving medical and technical education quality of life indicators during the pandemic.

A theoretical analysis of the latest scientific publications was carried out, which reveal the current trends in the response of higher education institutions students to the introduction of social restrictions and changes in the situation of educational and professional activities in the conditions of the pandemic. It is summarized that socio-economic and organizational-didactic changes during the pandemic complicate the life of students, leading to a violation of the communication system, the appearance of anxiety about health, depressive manifestations, dissatisfaction with situation.

Empirical research made it possible to cover 120 students of the Poltava State Medical University and 120 subjects of the Yuriy Kondratyuk Poltava Polytechnical National University studying in 3-4 courses. Methods of assessing the level of satisfaction with the quality of life (according to N.E. Vodopyanova) and methods of self-assessment of physical, mental and social health (according to S.S. Stepanov) were used to diagnose the characteristics of the health indicators of students of various specialties and to assess their quality of life.

The presented results of the empirical study proved that medical students are characterized by higher indicators of quality of life, personal achievements, have more positive relationships with loved ones, support and the ability to emotional self-regulation. They have higher rates of emotional well-being and social health. This corresponds to the specifics of their future professional activity, where communication with the patient is important and there is readiness to function in conditions of social restrictions and a constant risk of infection.

On the other hand, students of technical specialties are characterized by lower indicators of quality of life, reduced level of social health and emotional well-being. Students of technical specialties are less successful in communication and emotional response to the pandemic situation, which is due to their distance from health issues and the lack of psychological readiness to work in such conditions.

Key words: quality of life, physical health, social health of medical students, emotional well-being of students, medical student's quality of life index, communication of medical students, pandemic.

УДК 159.922.75

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2022.41.16>

Шевченко О.М.

к. пед. н.,
доцент кафедри українознавства
та гуманітарної підготовки
Полтавський державний медичний
університет

Владимирова В.І.

старший викладач кафедри
українознавства
та гуманітарної підготовки
Полтавський державний медичний
університет

Актуальність проблеми дослідження.

В умовах пандемії більшість людей переживає негативні емоційні стани, що ускладнюють їх життєдіяльність та призводять до труднощів у професійній та особистісних сферах. Джерелом таких змін виступає ускладнення соціально-психологічного середовища, в якому живуть люди в умовах пандемії, ускладнення

процесів соціальної комунікації та наявності виражених побоювань стосовно стану свого здоров'я. Такі тенденції можуть виражатися у різних показниках, як-от оцінці якості життя особистості, специфіці її соціального, фізичного та ментального здоров'я.

Проблема вивчення якості життя молодих людей, на нашу думку, набуває особливої ваги

у контексті їх професіоналізації. Зокрема, особливо цікаву групу в такому випадку становлять студенти-медики, які в силу своїх професійних обов'язків у майбутньому, надмірно дотичні до проблематики здоров'я. Імовірно, вони, порівняно з іншими студентами, повинні мати більш виражений особистісний ресурс відносно переживання якості свого життя та благополуччя у період пандемії. Адже їх майбутня діяльність пов'язана із лікуванням хворих, міжособистісними контактами із ними, взаємодією з людьми в умовах ускладненого професійного спілкування, що обтяжене перебігом захворювання. На противагу, професійне становлення студентів, які навчаються за технічними спеціальностями, не передбачає вираженої орієнтації на повноцінне функціонування в умовах пандемії і такі студенти, імовірно, більше вразливі до негативних емоційних явищ в умовах соціальної ізоляції, більше піддаються страху захворіти. Зважаючи на «віддаленість» від тематики забезпечення здоров'я та терапевтичної практики.

Отже, однією із важливих і цікавих науково-практичних проблем сьогодення ми вбачаємо вивчення специфіки якості життя та компонентів здоров'я студентів-медиків та студентів, які навчаються за технічними спеціальностями.

Мета статті – проаналізувати показник якості життя та вираженості компонентів здоров'я студентів-медиків та студентів, які навчаються за технічними спеціальностями

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Специфіка благополуччя та якості життя студентів у період пандемії представлена в ряді сучасних наукових праць.

Так, Т.Д.Перепелюк, Н.Д.Гриньова [5, С.112] зазначають, що для студентів в умовах пандемії характерні суттєві зміни різних компонентів психічного здоров'я. Автори наголошують на змінах пізнавального, мотиваційно-ціннісного, регуляторного, особистісного та поведінкового компонентів здоров'я у студентів. Визначаючи амбівалентний вплив пандемії на психічне здоров'я студентів, автори зауважують, що такий досвід дав як негативні (редукція соціальних контактів, переживання напруги та негативних емоцій, депресивних синдромів), так і позитивні (підвищення самозацікавленості, набуття навичок дистанційної взаємодії, повторне розгортання самоінтересу відносно стану свого здоров'я) наслідки.

За словами І.А.Мунасіпової-Мотяш [3, С.185] перебування особистості у ситуації пандемії неодмінно веде до появи деструктивних тенденцій в емоційній сфері, що виявляється через розгортання депресивних переживань, фобічних станів, підвищення тривоги. Відносно студентського віку, вона зауважує, що молоді люди стикаються з новими для них пробле-

мами – необхідністю врахування в межах особистісного і професійного розвитку специфіку соціальних та економічних змін, які супроводжують пандемію, наприклад, зміну кількості робочих місць, необхідність умінь віддаленої праці, перенасичення лікарень хворими при нестачі фінансування, тощо. Також, дослідниця зазначає, що під час пандемії студенти відчують труднощі у задоволенні їх базових потреб – у підтримці, міжособистісному прийнятті, пізнанні особистості партнера по спілкуванню. Ці труднощі з'являються внаслідок обмеження соціальних контактів та є наслідком нагнітання у суспільстві ознак тривоги, депресії, постійних острахів між можливістю інфікуватися, тощо.

Постійна імовірність зараження хворобою породжує постійний стан напруги та невдоволення у суспільстві. Запровадження застосування засобів індивідуальної безпеки, хоча і повинно убезпечити громадян, але призводить до чергового підкреслення наявності ризику інфікування. Тобто, в емоційному плані такі заходи мають обернений ефект, окрім того, заважаючи продуктивній комунікації між людьми (Н.М.Ордатій [4, С.36]). Наявність соціальної дистанції в емоційному плані ускладнює спілкування, що виражається у зниженні рівня задоволення базових потреб особистості.

Негативно впливає на благополуччя студентів під час пандемії соціально-економічна ситуація, коли молоді люди змушені використовувати дистанційне навчання, при тому, що часто втрачають змогу поєднувати навчання з трудовою діяльністю. Л.В.Засекіна [1, С.43] зазначає, що зміна умов проживання, наприклад, повернення до проживання з батьками в умовах дистанційної освіти, порушує звичний для студентів режим життя, сприяє модифікації системи соціальних зв'язків, що склалися у закладі вищої освіти [6, С.101]. Найбільші труднощі студентів саме і пов'язані зі зміною форми навчання, обмеженням соціальних контактів і острахами за своє здоров'я.

Страхи студентів за своє здоров'я виявлені і в дослідженні Г.В.Католик [2, С.201], які вона визначає у якості базових змін само сприйняття молодих людей під час пандемії. Ситуація в умовах обмеження соціальних контактів, на думку дослідниці, провокує підвищення стану тривоги та життєвої ригідності, зниження типового для молоді рівня екстравертованості. Внаслідок обмежень з'являється постійний стан емоційного напруження, що виражається у виснаженні, емоційній втомі, тощо.

Отже, виявлено, що оцінка якості життя та ставлення до здоров'я студентів під час пандемії актуалізується, питання здорового способу життя набувають особливої значущості, що і засвідчило актуальність даного дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. В емпіричному дослідженні прийняли участь 120 студентів Полтавського державного медичного університету та 120 досліджуваних національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», які навчаються на 3-4 курсах. Для діагностики особливостей показників здоров'я студентів різних спеціальностей та оцінки якості їх життя використані методики оцінки рівня задоволеності якістю життя (за Н.Є. Водопьянковою) та методика самооцінки фізичного, психічного і соціального здоров'я (за С.С. Степановим). В основі дослідження лежало припущення про те, що специфіка якості життя та показників здоров'я студентів обумовлені обраним ними фахом навчання. Зокрема, студенти-медики в силу своєї близькості до проблематики здоров'я та професійно обумовленої необхідності в майбутньому контактувати з хворими пацієнтами, імовірно, менше схильні до зниження показника якості життя та зберігають вищі показники ментального та соціального здоров'я в умовах пандемії. Натомість, студенти технічних спеціальностей, скоріше за все, через віддаленість від проблематики здоров'я, схильні більш виражено реагувати на умови пандемії зниженням показників якості життя та здоров'я.

Результати дослідження подано у таблиці 1.

Як свідчать дані таблиці 1., студенти-медики та майбутні фахівці технічного профілю характеризуються різними показниками оцінки яко-

сті власного життя. Зокрема, загальний індекс якості життя вищий у майбутніх медиків і складає 60% високого рівня при 44% в іншій групі респондентів. Хоча статистичного доведення ця закономірність не отримала. Тобто, майбутні медики характеризуються дещо вищими показниками якості життя, більш якісно оцінюють результативність свого життя, спроможні до повноцінного функціонування. Натомість, якість життя фахівців технічного фаху дещо нижча, у них більше виражені труднощі у житті та загальне не задоволеність показниками свого життєвого функціонування.

Така тенденція відобразилась майже на всій сукупності показників якості життя представників двох груп. Зокрема, майбутні медики характеризуються вищою оцінкою своїх особистісних досягнень (58% мають високий показник цієї ознаки), успішні і задоволені системою здійснення комунікативних контактів (54%), отримують і надають підтримку (56%) та характеризуються вираженням самоконтролем (58%). Тобто, досліджувані майбутні медичні працівники розцінюють себе як більш результативних у житті, характеризуються розгалуженою системою досягнень у різних видах діяльності в умовах пандемії. Для них вагомим аспектом забезпечення якості життя виступає ефективність і результативність в системі комунікації, де вони можуть надавати підтримку іншим людям, отримувати її від оточуючих, демонструючи прийняття та

Таблиця 1

Показники задоволеності життям студентів-медиків та студентів, які навчаються за технічним фахом

показник	спеціальність	низький рівень	середній рівень	високий рівень	χ^2
індекс якості життя	технічна	24%	32%	44%	2,32
	медична	16%	24%	60%	
особисті досягнення	технічна	34%	32%	34%	6,21, p≤0,05
	медична	10%	32%	58%	
робота	технічна	16%	28%	56%	3,22, p≤0,05
	медична	40%	32%	28%	
спілкування з близькими людьми	технічна	40%	32%	28%	9,45, p≤0,01
	медична	18%	28%	54%	
підтримка	технічна	51%	28%	21%	6,82, p≤0,05
	медична	16%	28%	56%	
здоров'я	технічна	42%	34%	24%	1,34
	медична	42%	32%	26%	
напруженість	технічна	24%	32%	44%	1,24
	медична	30%	24%	46%	
оптимістичність	технічна	18%	34%	48%	1,63
	медична	16%	32%	52%	
самоконтроль	технічна	42%	32%	26%	5,28, p≤0,05
	медична	18%	24%	58%	
негативний настрій	технічна	48%	28%	24%	1,11
	медична	51%	28%	21%	

розуміння. Загалом, виявлена тенденція відповідає бажаним закономірностям становлення особистості медика-професіонала, де професійна комунікація достатньо важлива Адже, для фахівця соціономічного профілю важливо, щоб життєва успішність та якість життя обумовлювалися успішністю в системі спілкування та взаємодії. Саме це і складає основний зміст його майбутньої професійної діяльності у взаємодії з пацієнтом. Також, майбутні медики характеризуються розвиненими на високому рівні навичками самоконтролю та здійснення емоційної саморегуляції, що, імовірно обумовлено їх професійним зростанням. Маючи психологічну готовність до праці з хворими людьми, вони менше тривожаться через імовірність зараження та не так гостро реагують на соціальні обмеження, усвідомлюючи їх важливість.

Натомість, студенти навчаються за технічним фахом, характеризуються нижчими даними щодо якості життя – переважанням знижених рівнів особистісних досягнень (34%), успішності в системі комунікації (40%), тематики підтримки у стосунках (51%) та реалізації контролюючої функції (42%). Для майбутніх фахівців технічного профілю не настільки важливо бути успішним у спілкуванні, здійснювати підтримку. Вони, здебільшого, більш прагматичні, більше націлені на успішність у сфері конкретних дій, що відповідає змісту їх діяльності в майбутньому. Вони дещо віддалені від питань комунікації загалом.

Натомість, зафіксовано, що студенти технічного профілю характеризуються більш вираженими даними щодо задоволеності роботою (56%). Вони позитивно мають чітко окреслені професійні перспективи. Вибравши професію, вони знають ким і де будуть працювати, і який у них буде зміст професійної діяльності. Натомість, майбутні медики характеризуються нижчим рівнем задоволеності від роботи (40%).

Виявлені і спільні тенденції серед досліджуваних двох груп. Зокрема, по 42% опитуваних кожної групи не переймаються питаннями власного здоров'я, оскільки мають достатній його рівень як представники юнацького віку. Їх

якість життя не обумовлена специфікою самопочуття.

При цьому, 44% респондентів технічних спеціальностей та 46% студентів-медиків характеризуються вираженим показником емоційного напруження, що обумовлений не визначеністю майбутнього та життєвої перспективи. Разом із тим, усі досліджувані достатньо оптимістичні у своєму житті, що властиво 48% представників технічних професій та 52% майбутніх медиків.

У таблиці 2 представлено порівняння показників здоров'я студентів різних спеціальностей.

Як бачимо з таблиці 2, представники різних груп суттєво відрізняються за даними щодо психічного та соціального здоров'я при однаковій вираженості фізичного здоров'я. Зокрема, студенти-медики характеризуються вищими показниками психічного (52%) та соціального (54%) здоров'я, порівняно з досліджуваними, які навчаються за технічними спеціальностями. Вони характеризуються більшою емоційною врівноваженістю, кращими показниками емоційної сфери, більш позитивним перебігом емоційних процесів та емоційною задоволеністю від життя. Також, майбутні медичні працівники характеризуються вищими даними стосовно соціального здоров'я та благополуччя, більш реалізовані у взаємодії. Ці дані відповідають обраному ними фаху підготовки, оскільки засвідчують вищу адаптованість майбутніх медичних працівників до стану пандемії, її спроможність повноцінно функціонувати в ситуації соціальних обмежень та розгортання пандемічних процесів. Їх професійні уміння передбачають психологічну готовність до такої ситуації і засвідчують більшу спроможність майбутніх медиків до перебування в стані соціальної ізоляції на основі усвідомлення її доцільності.

Натомість, студенти технічного фаху характеризуються нижчими показниками психічного (44%) та соціального (53%) здоров'я. Не маючи психологічної готовності до життя та діяльності в умовах пандемії, ці студенти мають більш виражене погіршення системи комунікації, знижену спроможність до повноцінного соціального функціонування в умовах пандемії.

Таблиця 2

Показники ставлення до здоров'я студентів-медиків та студентів, які навчаються за технічним фахом

Компоненти здоров'я студентів	спеціальність	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень	χ^2
фізичне	технічна	7%	9%	84%	2,24
	медична	8%	14%	78%	
психічне	технічна	44%	28%	28%	5,89, p≤0,05
	медична	20%	28%	52%	
соціальне	технічна	53%	26%	21%	6,04, p≤0,05
	медична	14%	32%	54%	

Разом із тим, студенти двох груп характеризуються підвищеними показниками фізичного здоров'я, що на високому рівні виражені у 84% представників технічних спеціальностей та 78% майбутніх медиків. Вони мають гарне самопочуття як достатньо молоді та здорові люди.

Висновки з проведеного дослідження.

Виявлено відмінності за оцінкою якості життя та здоров'я студентів-медиків та студентів, які навчаються за технічним фахом, що обумовлено специфікою їх професійного становлення. Майбутні медики характеризуються більш високими показниками якості життя, особистими досягненнями, мають більш позитивні стосунки з близькими людьми, підтримку та здатність до емоційної саморегуляції. Це відповідає специфіці їх майбутньої професійної діяльності, де важлива комунікація з пацієнтом та наявна готовність до функціонування в умовах соціальних обмежень та постійного ризику зараження.

Натомість, студенти технічних спеціальностей характеризуються нижчими показниками якості життя, не надаючи такого значення системі досягнень, будучи менш успішними у спілкуванні, регуляції своїх емоційних станів та не маючи проявів підтримки. Для цих студентів характерне переважання показників значущості роботи та оптимістичності. Вони, не маючи психологічної готовності до трудової діяльності в умовах пандемії характеризуються зниженими даними стосовно якості життя.

Майбутні медики мають вищі показники емоційного благополуччя та соціального здоров'я, що, знову ж, базується на їх готовності до діяльності в умовах пандемії як професійно важливої якості. Студенти технічних спеціальностей менш благополучні в комунікації та емоційному реагуванні на ситуацію пандемії, що обумовлено їх віддаленістю від проблематики здоров'я та відсутністю психологічної готовності до діяльності в таких умовах.

Разом із тим, виявлені закономірності не розкривають повною мірою відмінності у вира-

женості показників якості життя та здоров'я. Зокрема, перспективою подальших досліджень авторів можуть виступати вивчення специфіки психологічного благополуччя, ціннісного ставлення до свого здоров'я у представників різних спеціальностей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Засєкіна Л. В. Академічна доброчесність, якість освіти та якість життя студентів в умовах дистанційного навчання під час COVID-19. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія» : науковий журнал*. Острог : Вид-во НаУОА, січень 2021. № 12. С. 41–45.
2. Католик Г. В., Ковальчук Л.В. Особливості синдрому емоційного вигорання у студентів-психологів в умовах пандемії. *Соціально-правові студії*. 2021. Випуск 3 (13). С. 198–205.
3. Мунаспіпова-Мотяш І.М. Особливості суб'єктивного благополуччя студентів різних спеціальностей в умовах пандемії. *Соціокультурні та психологічні виміри становлення особистості: Зб. наукпраць за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Херсон, 30 вересня – 01 жовтня 2021 р.) [Електронний ресурс] / ред. колегія: І. Р. Крупник, О. Є. Блинова, Н. І. Тавровецька (відп. за випуск) та ін. Херсон : ФОП Вишемирський В.С., 2021. С. 183–186.
4. Ордатій Н. Рівень екологічної тривожності студентів в умовах дистанційного навчання під час карантинних обмежень COVID-19. *Психологічний журнал*. 2021. Вип. 7. № 6. С. 30–38.
5. Перепелюк Т.Д., Гриньова Н.В. Особливості стану психічного здоров'я студентів в умовах пандемії. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2021. Том 32 (71). № 1. С. 110–114.
6. Шевченко О. М. Формування соціокультурної компетенції майбутнього лікаря. *Неперервна педагогічна освіта XXI століття* : зб. матеріалів XV Міжнар. педагогічно-мистецьких читань, Київ, 6–7 грудня 2017 р. Вип. 1 (13). Київ : Талком, 2018. С. 98–103.
7. Шевченко О. М., Владимірова В. І. Емпіричне дослідження показників рефлексії студентів-медиків із різним рівнем схильності до спілкування. *Габітус*. 2022. № 35. С. 169–173.